

วนเกษตรกรรมเอนกประสงค์

โดย

จรัส

เข้มแข็ง

กิตติพจน์

สมอารยพงศ์

วิศณุ

วงศ์พุดิ

เรื่อง วนเกษตรกรรมเอนกประสงค์

Multi-purpose Agri-Silviculture

ผู้เสนอ นายจรัส เข้มแข็ง นักวิชาการป่าไม้ 6

นายกิตติพนธ์ สมอารยพงศ์ นักวิชาการป่าไม้ 4

นายวิศณุ วงศ์พุดดี เจ้าพนักงานป่าไม้ 3

สังกัด สำนักงานป่าไม้เขตพิษณุโลก

บทคัดย่อ

การทดลองปลูกป่าผสมตามโครงการวนเกษตรกรรมเอนกประสงค์ มีไม้สักระยะ 8x8 เมตร เป็นไม้ชนิดหลัก ไม้โตเร็ว ยูคาลิปตัส ตามาลคูลเลนซิส กระจดินยักษ์ กระจดินฝรั่ง และสะเดา ระยะ 2x4 เมตร เป็นไม้ชนิดรองปลูกแบบสลับเหลี่ยมซ้อน เพื่อให้ไม้โตเร็วบังกับขนาดไม้สักให้โตถึงขนาดตัดฟันเร็วขึ้น โดยไม่ต้องตัดสายขยายระยะไม้สัก และอาศัยร่มเงาของต้นไม้ปลูกกาแพแทรก ลงระหว่างแถว

ผลการตรวจเก็บข้อมูล เมื่อต้นไม้อายุ 1 ปี 4 เดือน ต้นสักที่ปลูกผสมไม้โตเร็วเทียบกับแปลงปลูกไม้สักล้วนๆ มีความสูงไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า การปลูกไม้โตเร็วเพื่อบังกับขนาดไม้สักให้โตเร็วขึ้นมีความเป็นไปได้สูงเมื่ออายุมากขึ้น การศึกษาต้องทำต่อไปจนครบ 6 ปี ตามโครงการ

1. คำนำ

การปลูกสร้างสวนป่าที่เป็นพันธุ์ไม้นิตเดี่ยวติดต่อกันเป็นพื้นที่หลายๆ อาจเกิดผลกระทบเกี่ยวกับโรคแมลง ระบบนิเวศน์ และเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความต้องการใช้ไม้ในท้องตลาด ทั้งระดับการใช้สอยในท้องถิ่นและอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากสภาพธรรมชาติมีพันธุ์ไม้หลายชนิดขึ้นอยู่ร่วมกัน สามารถสนองความต้องการใช้ไม้ของผูบริโภคได้ในแนวกว้าง

การปลูกป่าผสม (Multi-species Plantation) โดยมีพันธุ์ไม้นิตหลักเป็นไม้สำคัญทางเศรษฐกิจ ไม้นิตรองเป็นไม้โตเร็วจัดการง่าย และคาดว่าจะอยู่ร่วมกับไม้นิตหลักได้ดี โดยไม้นิตหลักสนองความต้องการในรูปไม้ซุง (sawnwood) ไม้นิตรองใช้ทำฟืน ถ่าน และไม้ซุงจำนวนหนึ่งในรอบตัดฟันสุดท้าย ไม้รองจะเป็นตัวบังคับขนาดของไม้นิตหลักให้โตและสูงโตขนาด (mature) รวดเร็วยิ่ง โดยไม่ต้องตัดสายขยายระยะอย่างธรรมดาซึ่งมักได้ไม้ที่ใช้ประโยชน์ไม่คอยได้ การปลูกผสมยังเป็นแนวทางลดปัญหาเกี่ยวกับโรคแมลง (วิเชียร สุมนต์กุล - 2522) นอกจากนี้การใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างป่ากับเกษตรกรรม จะเป็นแนวทางผ่อนคลายนโยบายขัดแย้งกับเกษตรกรรม (จรัส เขมแข็ง - 2526)

สวนป่าลุ่มน้ำวังทองผางาวง จังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินการทดลองตามโครงการวนเกษตรกรรม เอนกประสงค์ โดยความสนับสนุนของกรมป่าไม้ กำหนดระยะเวลา 6 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2525- กันยายน 2531 เพื่อให้ทราบว่ามีไม้สักและไม้โตเร็วชนิดใดที่ปลูกร่วมกันแล้วให้ผลตอบแทนสูงสุด และวนวัฒนวิธีอย่างไร

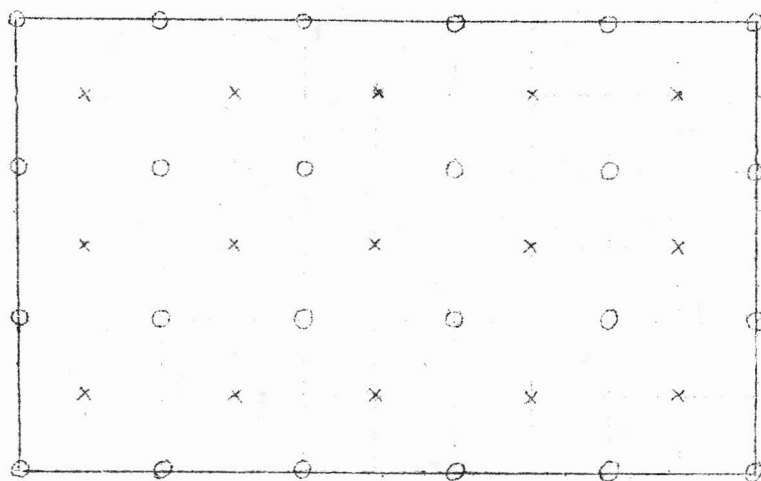
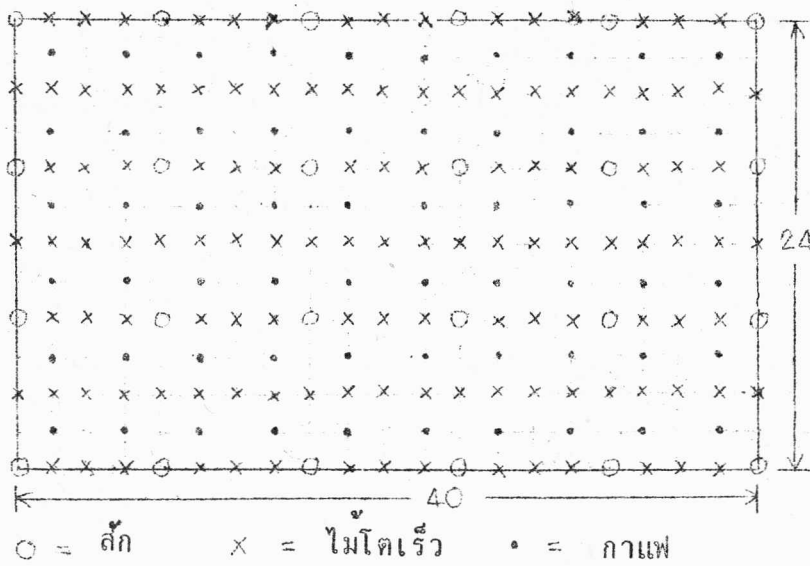
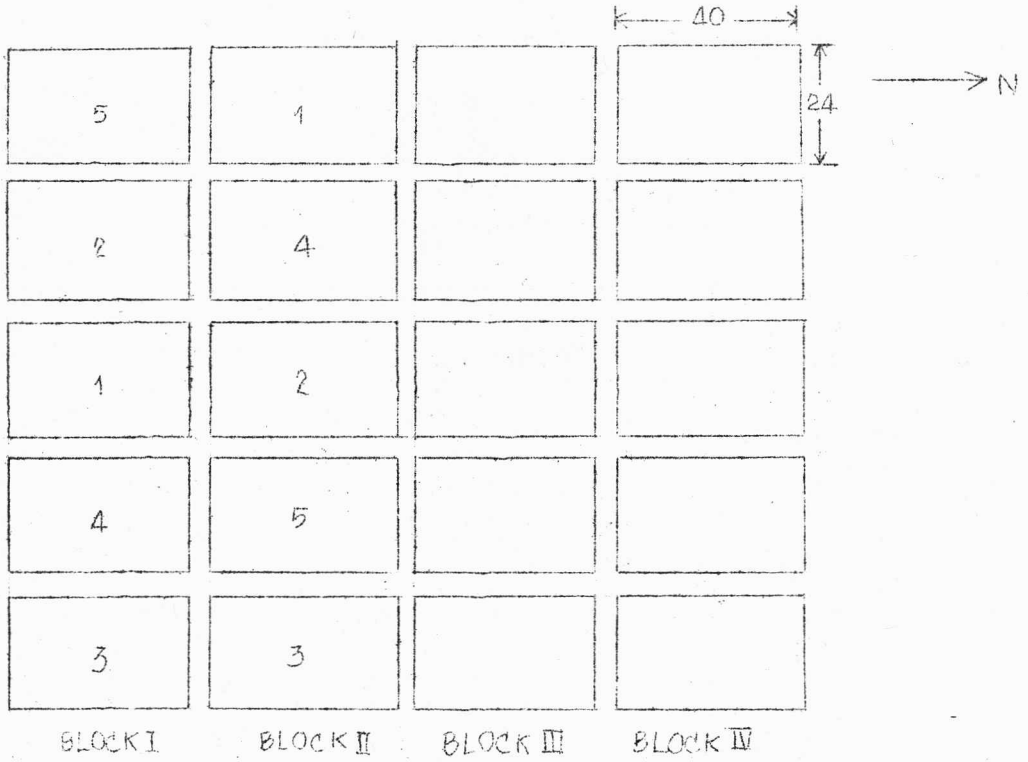
2. วิธีการศึกษา

2.1 เลือกชนิดไม้ ไม้นิตหลัก คือ ไม้สัก (8x8 เมตร) ไม้นิตรอง 4 ชนิด ระยะปลูก 2x4 เมตร คือ ยูคาลิปตัสคามาเลกุลเลนซิส กระจดินยักษ์ กระจดินรงค์ และสะเดา ระหว่างแถวปลูกกาแพระยะ 4x4 เมตร ในปีที่ 2

2.2 เลือกสถานที่ สถานที่วางแปลงทดลองไม้ค้อยสม่ำเสมอ มีด้านลาดทิศเหนือและทิศใต้

2.3 ผังการทดลอง RBD:4 Block:5 treatment วาง Block ในแนวทิศตะวันออก - ตะวันตก เพื่อให้แต่ละ Block มีความสม่ำเสมอมากที่สุด

- T1 = สัก (8x8) + สัก (2x4) + กาแพ
- T2 = " (8x8) + ยูคาลิปตัส " + กาแพ
- T3 = " " + กระจดินยักษ์ " + กาแพ
- T4 = " " + กระจดินรงค์ " + กาแพ
- T5 = " " + สะเดา " + กาแพ

treatment		BLOCK									
		I		II		III		IV		total	
		t	n	t	n	t	n	t	n	t	n
1	H1	127	132	198	144	190	174	119	194	634	644
	H2	85	94	164	111	142	115	90	125	481	445
	C	76	85	111	92	109	96	95	108	391	381
2	H1	206	283	195	244	173	180	103	209	677	916
	H2	142	228	150	195	102	127	69	142	463	692
	C	114	131	119	120	104	71	73	108	410	430
3	H1	224	275	144	273	211	394	144	516	723	1458
	H2	156	215	103	222	184	298	100	372	543	1107
	C	104	130	88	119	112	216	89	283	393	748
4	H1	183	211	161	186	145	229	128	189	617	815
	H2	120	171	123	151	89	170	80	148	412	640
	C	83	144	114	130	91	156	97	123	385	553
5	H1	129	32	195	40	171	42	154	70	649	184
	H2	68	19	131	27	110	27	79	48	388	121
	C	100	20	108	29	93	28	91	45	392	122
total	H1	869	933	893	887	890	1019	648	1178	3300	4017
	H2	571	727	671	706	627	737	418	835	2287	3005
	C	477	510	540	490	509	567	445	667	1971	2234

t = teak

n = non-teak

treatment ขนาด 24/40 เมตร ปลุกไม้สักโต 24 คน ไม้โตเร็ว 123 คน และกาแฟ 60 คน
ปลุกแบบสี่เหลี่ยมซ้อน ระยะระหว่าง treatment 4 เมตร รวมเนื้อที่ทั้งหมด 12 ไร่

ในเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2527 ซึ่งเป็นปีที่ 2 ของโครงการปรากฏว่า คนไม้
ที่ปลุกยังมีร่มเงาอยู่เกินไป ไม่เหมาะที่จะปลุกกาแฟ จึงได้เลื่อนไปปลุกในปี 2528

2.4 การดูแลรักษา แนวทางวัชพืชปีละ 3 ครั้ง ได้รับความป้องกันไฟอย่างดี การ
ปลุกซ่อมกระทำภายในปี 2527 การปลุกบำรุงกาแฟจะไม่กล่าวในที่นี้

2.5 การเก็บข้อมูล

- การทำลายของโรค แมลง
- ความโต ความสูง ความกว้างเรือนยอด
- สิ้นสุดปีที่ 5 ตัดไม้โตเร็วออกให้เหลือระยะ 8/8 เมตร แต่ละ

treatment จึงคงเหลือไม้โตเร็ว 15 คน เพื่อเป็นไม้สูง

- ศึกษาความสามารถในการแตกหน่อ

ต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานก้าวหน้าประจำปี 2527 ซึ่งตรวจวัดเก็บข้อมูล เมื่อ
เดือนกันยายน 2527 คนไม้อายุ 1 ปี 4 เดือน ตัวแทนของไม้สักใน treatment คือ บริเวณกลาง
แปลง จำนวนแปลงละ 8 คน ไม้โตเร็วรอบไม้สักแต่ละคนจำนวน 4 คน (4 ทิศ) จึงเป็นไม้โตเร็ว
แปลงละ 28 คน ข้อมูลที่ตรวจวัด คือ ความสูงทั้งหมด ความสูงจากกิ่งแรกถึงยอด และความกว้าง
เรือนยอด 2 ครั้ง ในแนวตั้งฉาก คาเฉลี่ยแทนด้วย H1 H2 และ C ตามลำดับ

3. ผลและวิจารณ์ผล

จากตารางใช้ความสูงของไม้สัก วิเคราะห์หาความแตกต่างได้ดังนี้

SOV	df	SS	MS	F	cal. table
Block	3	8422.8	2807.6	2.68	3.49
treatment 4		1726	431.5	0.41	3.26
Error	12	12552.2	1046.3		
total	19	22704			

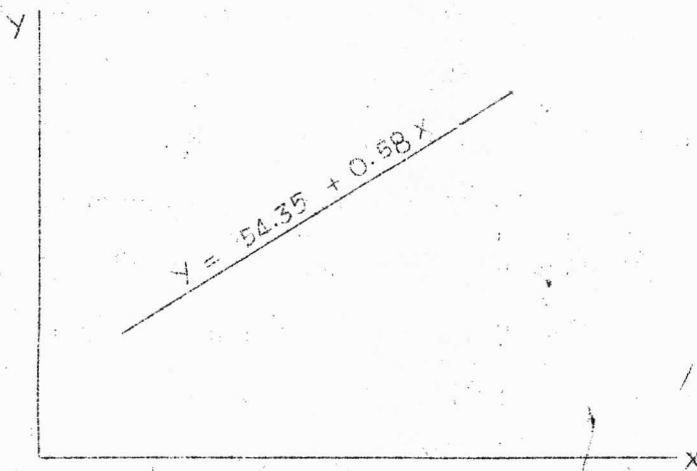
การตรวจสอบด้วย F test และ Duncan's new multiple range test
ความสูงของไม้สักไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า คนยังเล็กเกินไป ยังไม่มีผล
การกระทบจากไม้โตเร็วที่ปลุกโดยรอบมากพอ ส่วนคนสะเดาใน T 5 นั้น โตช้ามากจนแน่ใจว่าไม่
เหมาะกับพื้นที่

อย่างไรก็ตามพิจารณาจากBlock 1 ซึ่งพื้นที่จริงสภาพพื้นที่สม่ำเสมอที่สุด และน่าจะ
 ให้ข้อมูลน่าเชื่อถือกว่า ไม้สักที่ปลูกรวมกับกระดินยักษ์ ยูคาลิปตัส และกระดินณรงค์ มีความสูงเฉลี่ย
 224 206 183 ซม.ตามลำดับ เทียบกับแปลงปลูกไม้สักล้วนๆ 127 ซม. จะเห็นความแตกต่าง
 อยู่มาก อาจกล่าวได้ว่า ความสูงของไม้สักมีความสัมพันธ์กับความสูงของไม้โตเร็วที่ปลูกโดยรอบ
 โดยเฉพาะกระดินยักษ์ ยูคาลิปตัส และกระดินณรงค์ และคำนวณตามสมการรีเกรสชั่นธรรมดาได้ว่า

$$Y = 54.35 + 0.58 X$$

เมื่อ Y = ความสูงของต้นสัก

X = ความสูงของไม้โตเร็ว

ต้นไม้ใน	จากค่า H2/H1	คือ	Live-crown ratio		ของ
	treatment 1-4	มีดังนี้	t	n	
	treatment				
	1		0.75	0.70	
	2		0.68,	0.75	
	3		0.75	0.75	
	4		0.67	0.79	

ค่าดังกล่าวนี้ยังใกล้ 1 แสดงว่าต้นไม้ในยังมีกิ่งก้านในระดับต่ำ ถ่านน้อยกว่า 1 มาก
 เท่าใด แสดงถึงความเปลาของลำต้น การลิดกิ่งที่ดีของลำต้น แต่จากค่าที่คำนวณได้ ต้นไม้ยังเด็ก
 เกินไป จึงไม่อาจสรุปผลอะไรได้

จากการวัดค่าความกว้างของเรือนยอด สามารถนำไป plot เป็นรูปวงกลม คำนวณหา

เปอร์เซ็นต์ canopy crown closure (ปรีชา ธรรมานนท์ - 2525) ของแต่ละ treatment แต่ละ Block ได้ ทำให้ทราบว่า ขณะนี้รมเงายังไม่เพียงพอต่อการปลูกกาแฟ รายละเอียดจะไมกล่าวถึงในที่นี้

เอกสารอ้างอิง

วิเชียร สุ่มันตกุล . 2522 .
จรัส เข้มแข็ง . 2526 .
ปรีชา ธรรมานนท์ . 2525 .

รายงานก้าวหน้า 2520 - 2521, ศูนย์บำรุงพันธุ์ไม้สัก
โครงการวิจัยวนเกษตรกรรมเอนกประสงค์, กรมป่าไม้
การปกคลุมของเรือนยอดในป่าสามชนิดบริเวณลุ่มน้ำพรหม
จังหวัดชัยภูมิ, วารสารวนศาสตร์, กรกฎาคม-กันยายน